

TALABALARNI IJODIY QOBILIYATLQRINI RIVOJLANTIRISHDA ART-PEDAGOGIKADAN FOYDALANISH

Tilavova Matlab Muxamedovna
Buxoro davlat pedagogika instituti

Annotatsiya. Ushbu maqolada art-pedagogikadan foydalanishda talabalarni ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish mavzusining mazmuni, uni modellashtirish va o'zgartirish usullari haqidagi tushunchasi ochib berilgan qarashlar, hukmlar, g'oyalar tizimining izchil ilmiy taqdimoti sifatida ko'rsatilgan. Talabalarning art-pedagogika vositasida ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishning terminologik asoslari mohiyati yoritilgan. «Art-pedagogik kuzatib borish», «art-pedagogik faoliyat», «art-pedagogik vositalar», «art-pedagogik o'zaro ta'sir», «art-pedagogik jarayon», «art-pedagogik muhit» kabi tushunchalarning pedagogik jihatlari asoslangan. Art-pedagogik kuzatib borish-bu art-pedagogik faoliyatni muvaffaqiyatli amalga oshirish va bo'lajak o'qituvchining kasbiy tayyorgarligi uchun qulay shart-sharoitlarni yaratish maqsadida pedagogika universitetining o'quv jarayoniga qo'shilishi uchun moslashuvchan harakatlar tizimi ekanligi ko'rsatilgan. Biz «Art-pedagogik faoliyat» ni kasbiy g'oyalar va maqsadlarni san'at vositasida amalga oshirish uchun buyurtma qilingan pedagogik harakatlar majmui bo'lgan kasbiy pedagogik faoliyatning mustaqil turi sifatida ko'rib chiqamiz. Art-pedagogik faoliyatning asosiy sohalari sifatida ta'lim makonida san'at, pedagogika, psixologiya va inson bilimlarining boshqa sohalari imkoniyatlarini birlashtirishga asoslangan axloqiy va estetik o'zaro ta'sir tizimini yaratish ajratib ko'rsatilgan.

Kalit so'zlar: art-pedagogik, modellashtirish, konsepsiya, terminologik, art-pedagogik kuzatib borish, art-pedagogik faoliyat, art-pedagogik vositalar, art-pedagogik o'zaro ta'sir, art-pedagogik jarayon, art-pedagogik muhit.

Аннотация. В данной статье содержание темы развития творческих способностей учащихся в использовании художественной педагогики, понимания методов ее моделирования и изменения показано как последовательное научное изложение системы взглядов, суждений, идей. педагогический мониторинг», «художественно-педагогическая деятельность», «художественно-педагогический инструментарий», «художественно-педагогическое взаимодействие», «художественно-педагогический процесс», «художественно-педагогическая среда». Показано, что художественно-педагогический мониторинг представляет собой гибкую систему. действий, которые необходимо включить в учебный процесс педагогического вуза в целях успешного осуществления художественно-педагогической деятельности и создания благоприятных условий для профессиональной подготовки будущего педагога. Мы рассматриваем «Художественно-педагогическую деятельность» как самостоятельный вид профессиональной педагогической деятельности. деятельность, представляющая собой совокупность педагогических действий, направленных на реализацию профессиональных идей и целей посредством искусства. В качестве основных направлений художественно-педагогической деятельности выделено создание системы этико-эстетического взаимодействия, основанной на объединении возможностей искусства, педагогики, психологии и других областей человеческого знания в образовательном пространстве.

Ключевые слова: арт-педагогическое, моделирование, концепция, терминологический, арт-педагогический мониторинг, арт-педагогическая деятельность, арт-педагогические средства, арт-педагогическое взаимодействие, арт-педагогический процесс, арт-педагогическая среда.

Abstract. In this article, the content of the topic of developing students' creative abilities in the use of artistic pedagogy, understanding the methods of its modeling and modification is shown as a consistent scientific presentation of a system of views, judgments, and ideas. pedagogical monitoring», «artistic and pedagogical activity», «artistic and pedagogical tools», «artistic and pedagogical interaction», «artistic and pedagogical process», «artistic and pedagogical environment». It is shown that artistic and pedagogical monitoring is a flexible system. actions that need to be included in the educational process of a pedagogical university in order to successfully carry out artistic and pedagogical activities and create favorable conditions for the professional training of a future teacher. We consider «Artistic and pedagogical activity» as an independent type of professional pedagogical activity. an activity that is a set of pedagogical actions aimed at the realization of professional ideas and goals through art. The main directions of artistic and pedagogical activity are the creation of a system of ethical and aesthetic interaction based on combining the possibilities of art, pedagogy, psychology and other areas of human knowledge in the educational space. Key words: art-pedagogical, modeling, concept, terminological, art-pedagogical monitoring, art-pedagogical activity, art-pedagogical means, art-pedagogical interaction, art-pedagogical process, art-pedagogical environment.

Kirish. Art-pedagogik jarayon doirasidagi badiiy asar pedagogik mazmun va kasbiy pedagogik xarakterdagi vazifalar kontekstida idrok etish, talqin qilish, baholash ob'ektiga aylanadi. Art-pedagogik o'zaro ta'sirning asosi nafaqat badiiy asar, balki darsning o'quv materialini muhokama qilish uchun boshlang'ich sanoq nuqta bo'lib xizmat qilishi mumkin bo'lgan alohida badiiy obraz ham bo'lishi mumkin. Badiiy obraz-bu badiiy ijodning voqilikning eng umumiy hodisalaprini ifodalovchi ilmiy tushuncha (kategoriyasi) va olimlar (ustalar) asarlarida ham, o'quv jarayoni ishtirokchilarining asarlarida ham har qanday san'at turining badiiy matosining ((Zardo'zlik buyumlari)) asosiy birligi hisoblanadi. Shuni inobatga olgan holda, badiiy obrazlarni yetakchi art-pedagogik vosita deb atash mumkin. Alohida mikroimaj, shuningdek, makroqiyofa art-pedagogik g'oyaning asosini tashkil qilishi mumkinligi ahamiyatga ega. O'quv jarayoni ishtirokchilarining badiiy faoliyati art-pedagogik o'zaro ta'sir vositasi sifatida keng qo'llaniladi. Bu holda badiiy ijod jarayonining o'zi alohida pedagogik ahamiyatga ega bo'lib, uning davomida o'rganilayotgan mavzuni tushunish, savollarga javob topish, muammoning shaxsiy ahamiyatini aniqlash va boshqalar mavjud. Badiiy va ijodiy vazifani bajarishda ishtirokchilar turli texnika va materiallardan foydalanishlari mumkin. Bu o'quv jarayonining barcha darajalar va tarkibiy qismlarini qamrab oluvchi tizim-maqсадga muvofiq yondashuvdir. Ko'p pedagogik nuqtai nazarining kelib chiqishi va strategik ravishda oliy ta'limi jarayonida pedagogik nutqni ishlab chiqish uchun pedagogik nutqni dizayn uchun kontseptual asosni aniqlashga imkon beradi. Tizimni o'pish yondashuvi uslubiy, didaktik va texnologik darajadagi barcha tarkibiy va qo'llab-quvvatlovchi elementlarning funktsional aloqasini ta'minlaydi.

Tadqiqot metodi. Pedagogika universitetining o'quv jarayonida talabalarning iodiy qobiliyatini rivojlantirishda art-pedagogik qo'llab-quvvatlash.

Tadqiqot bir nechta qoidalarni o'z ichiga olgan gipotezaga asoslanadi:

1. San'atning turli turlari va vositalarining pedagogik salohiyatidan kompleks foydalanish asosida sharoitlarni ijobiy o'zgartirish uchun innovatsion resursga ega bo'lgan universitet o'qituvchilarini tayyorlash jarayonini art-pedagogik qo'llab-quvvatlash tizimi qurilishi mumkin. ta'lim muhitini insonparvarlashtirish, pedagogik o'zaro munosabatlarni optimallashtirish, kasb-hunar ta'limi sub'ektlarining ijodiy o'zini-o'zi amalga oshirishga qaratilgan ushbu trening. Ushbu tizim pedagogik ta'limning kasbiy va qadriyat yo'nalishini, individual va shaxsiy yo'nalishini va taqdimotning o'zgaruvchanligini kuchaytirish orqali uning asl mazmunini boyitishga yordam beradi.

2. Pedagogik kadrlar tayyorlashni art-pedagogik qo'llab-quvvatlash tizimini yaratish o'quv jarayoniga gumanitar kontseptual asosda art-pedagogik vositalar va ish shakllarini bashorat qiluvchi, o'rnatish xarakteriga ega bo'lgan nazariy model doirasida kiritishni taqozo etadi. Pedagogning art-pedagogik faoliyatining umumiy mantig'i va art-pedagogik o'zaro ta'sirning rivojlanish bosqichlari hisoblanadi. Ushbu model o'qituvchilar tayyorlashning universitet voqeliklari va o'quv amaliyotining o'zgaruvchan shartlarini hisobga olgan holda vaqt va makonda konkretlashtiriladi.

3. San'atning shaxsga ta'sir mohiyatini fanlararo har tomonlama tahlil qilish, pedagogikaning inson yaratuvchi salohiyatini integratsiyalash mexanizmlarini tushunish va art-pedagogik ta'minotning uslubiy, uslubiy va texnologik vositalarini ishlab chiqish mumkin. Pedagogik ta'lim mazmuni darajasidagi san'at, davlat standartlari asosida art-pedagogik faoliyatning o'ziga xos xususiyatlarini, uning samaradorligi mezonlari va ko'rsatkichlarini belgilab beradi.

4. Bo'lajak o'qituvchining kasbiy tayyorgarligini art-pedagogik qo'llab-quvvatlashni tashkil etish imkoniyati quyidagi shartlar bilan belgilanadi:

- o'qituvchining art-pedagogik yordam ko'rsatishga tayyorligi, bu insonparvarlik kasbiy-pedagogik pozitsiyasi va kasbiy faoliyatda san'at imkoniyatlaridan foydalanishga barqaror motivatsiya, ta'lim jarayonida san'atning qonunlari va mexanizmlari haqidagi nazariy bilimlari mavjudligida namoyon bo'ladi;

- davlat ta'lim standartlari talablari va o'quvchilarning aniq auditoriyasi bo'yicha diagnostika ma'lumotlarini tahlil qilish jarayonida aniqlangan san'at vositalarini o'quv jarayoniga jalb etishning pedagogik maqsadga muvofiqligi;

- universitetning ta'lim maydonida art-pedagogik muhitni yaratish va qo'llab-quvvatlash; talabalarning art-pedagogik o'zaro ta'sir holatiga qo'shilishi uchun yengib bo'lmaydigan ichki to'siqlarning yo'qligi (san'at va ijodiy o'zini namoyon qilishga psixologik-fiziologik va ijtimoiy-psixologik tayyorlik);

Tadqiqotning natija va muhokamasi. 1. San'at universal pedagogik vosita bo'lib, ta'lim jarayonini qo'llab-quvvatlashning yangi turi sifatida art-pedagogik yordamni yaratishga imkon beradi, ta'lim va tarbiya mazmunini individual-shaxsiy idrok etish va qadriyatlarni tushunishga, optimallashtirish va insonparvarlashtirishga qaratilgan. Ushbu turdagi yordamni rivojlantirishning nazariy, uslubiy va uslubiy asoslari tabiatni, umumiy qonuniyatlarni, tamoyillarni, turli xil pedagogik muammolarni hal qilish uchun san'atni jalb qilish mexanizmlarini o'rganadigan yangi amaliyotga yo'naltirilgan fan sohasi sifatida art-pedagogika tekisligida yotadi.

2. Ta'lim jarayonini art-pedagogik ta'minlashning mohiyati badiiy pedagogikaning asosiy tushunchalari tizimi orqali ochib beriladi:

-art-pedagogik faoliyat kasbiy pedagogik faoliyatning mustaqil turi hisoblanadi, u kasbiy g'oyalari va maqsadlarni san'at vositalari yordamida amalga oshirish bo'yicha tartiblangan pedagogik harakatlar majmui hisoblanadi;

-badiiy pedagogik vositalar pedagogik vazifalar (san'at asarlari, o'quvchilarning badiiy ijodiyoti mahsulotlari, badiiy obrazlar) bilan integratsiyalashgan holda insonning dunyoni va o'zini idrok etishining maxsus usuli sifatida san'at sohasi bilan bog'liq barcha xilma-xil hodisa va jarayonlardir;

-art-pedagogik o'zaro ta'sir "o'qituvchi (o'qituvchi)- ta'lim mazmuni-san'at vositalari-talaba (talaba)" maqsadli rivojlanayotgan tizimda vujudga keladigan o'ziga xos munosabatlar va aloqalar majmui hisoblanadi;

-art-pedagogik jarayon - pedagogik muammolarni hal qilish va pedagogik g'oyalarni amalga oshirish uchun san'atdan foydalanishning tarkibiy qismi bo'lgan pedagogik jarayon;

-art-pedagogik muhit badiiy-pedagogik faoliyatning maqsadlari, vazifalari, tamoyillariga muvofiq tartibga solingan ta'lim makonining bir qismi;

-art-pedagogik yordam art-pedagogik faoliyatni ta'lim jarayoniga integratsiyalash bo'yicha harakatlarning moslashuvchan tizimi.

3. Muallif kontseptsiyasiga muvofiq, art-pedagogik yordam deganda o'qituvchilar malakasini oshirish uchun sharoitlarni yaxshilash uchun san'atning turli xil turlarini tizimli qo'llashning innovatsion yo'lini o'chadigan tarbiyaviy hodisa tushuniladi.

San'atni pedagogik qo'llab-quvvatlashning funktsional maqsadli kasbiy tayyorgarlikni insonparvarlashtirish va optimallashtirish, individual shaxsiy rivojlanish va o'quv jarayoni ishtirokchilarining ijodiy o'zini o'zi anglashini ta'minlash bilan bog'liq.

Art-pedagogik qo'llab-quvvatlash o'qituvchilar tayyorlashning an'anaviy shakllarini to'ldiruvchi bo'lib, ayni paytda universitet o'qituvchisi faoliyatida mustaqil yo'nalish hisoblanadi.

Yaratish va qo'llab-quvvatlash art-pedagogik yordamga qaratilgan o'qituvchilar tayyorlashning mazmun-semantik dominantlari quyidagilardir:

- shaxsga yo'naltirilgan, insonparvarlik kasbiy munosabatlarini shakllantirish;
- dunyoning ko'pligi va pedagogik voqelikni yaxlit idrok etish zarurligini anglash;
- talabalarning kasbiy va shaxsiy taqdirini o'zi belgilash;
- hodisalarning mohiyatini anglash orqali pedagogik nazariya va amaliyotni tushunish;
- kasbiy ahamiyatga ega umumiy pedagogik mahoratni rivojlantirish;
- insonparvar pedagogik o'zaro munosabatlar tajribasini o'zlashtirish;
- art-pedagogik faoliyat asoslarini egallash.

Maqsad va ilgari surilgan gipoteza tadqiqot mantig'iga mos keladigan to'rtta vazifa guruhini ajratishga imkon berdi.

Birinchi guruh vazifasi ta'limda san'atning pedagogik imkoniyatidan keng foydalanishning uslubiy asoslarini aniqlashga qaratilgan bo'lib, quyidagilarni nazarda tutadi:

-san'atning pedagogik salohiyatini aniqlash;

-turli xil san'at turlarining insonga ta'sirini kompleks tahlil qilishga, fanlararo yondashuv asosida san'at vositalari yordamida hal qilinadigan pedagogik vazifalar spektrini aniqlash;

-san'at pedagogikasi fanning yangi amaliyotga yo'naltirilgan yo'nalishi sifatida shakllantirishning tarixiy shartlarini tahlil qilish.

Ikkinchi guruh vazifasi art-pedagogik qo'llab-quvvatlashning nazariy asoslarini, shu jumladan bo'lajak o'qituvchining kasbiy tayyorgarligini art-pedagogik qo'llab-quvvatlash konsepsiyasini ishlab chiqish zarurati bilan bog'liq bo'lib, buning uchun zarur bo'lgan:

-art-pedagogik hamkorlik-tushunchasining mohiyati va mazmunini aniqlash;

-o'qituvchining kasbiy tayyorgarligi tizimida art-pedagogik qo'llab-quvvatlashning o'rni va funktsiyalarini asoslash;

-bo'lajak o'qituvchining kasbiy tayyorgarligini art-pedagogik qo'llab-quvvatlash kontseptsiyasini yaratish;

-oliy pedagogik ta'lim tizimida o'qituvchi tayyorlashni art-pedagogik qo'llab-quvvatlash modelini ishlab chiqish.

Uchinchi guruh vazifalari pedagogik sikl fanlari doirasida art-pedagogik qo'llab-quvvatlashning nazariy modelini sinovdan o'tkazish bilan bog'liq bo'lib, quyidagilarni o'z ichiga oladi:

-bo'lajak o'qituvchini tayyorlashning haqiqiy amaliyotini tahlil qilish asosida o'quv jarayonini art-pedagogik qo'llab-quvvatlash mazmunini konkretlashtirish;

-pedagogik tsikl fanlari misolida art-pedagogik qo'llab-quvvatlash modelini amalga oshirish bo'yicha eksperimental ishlarni tashkil etish;

-art-pedagogik qo'llab-quvvatlash samaradorligini baholash tizimini eksperimental tekshirish.

To'rtinchi guruh vazifalari, kelajakdagi o'qituvchining kasbiy tayyorgarligini art-pedagogik qo'llab-quvvatlash va uslubiy qo'llab-quvvatlashni ishlab chiqish bilan bog'liq:

-o'quv jarayonini art-pedagogik qo'llab-quvvatlashning texnologik vositalari;

-art-pedagogik darsni loyihalash metodologiyasini ishlab chiqish;

-pedagogika universitetning o'quv jarayonida art-pedagogik hamkorlikni tashkil etish shartlarini aniqlash va asoslash.

Xulosa. Tadqiqot jarayonida olingan natijalar ilgari surilgan gipotezaning to'g'riligini uning bir qator qoidalariga aniqlik kiritish orqali tasdiqlash imkonini beradi. San'atning tabiati va funktsiyalarini fanlararo tahlil qilish san'atning turli turlari va vositalarining pedagogik imkoniyatlaridan kompleks foydalanish asosida ta'lim jarayonini takomillashtirish imkoniyatlarini asoslash imkonini berdi. San'at va pedagogika, art-pedagogik faoliyat o'rtasidagi aniqlangan chuqur qarindoshlik, uni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun o'quv jarayonini rivojlantirish, tarbiyalash, kommunikativ va boshqa san'at resurslarini yangilash maqsadga muvofiqligini asoslaydi. Shaxsning kognitiv, hissiy, xulq-atvor sohasiga, inson psixikasining ratsional va intuitiv, ongli va ongsiz tomonlariga har tomonlama ta'sir ko'rsatadigan san'at sizga ko'plab pedagogik vazifalarni parallel ravishda hal qilish imkonini beradi, ishtirokchilarning ta'lim jarayoniga yaxlit qo'shilishini ta'minlaydi. Pedagogik va badiiy salohiyatni birlashtirishning tarixiy va zamonaviy tajribasini tahlil qilish badiiy pedagogikaning tabiatini, umumiy qonuniyatlarini, tamoyillarini, jalb qilish mexanizmlarini o'rganadigan pedagogika fanining mustaqil sohasi sifatida shakllanishi uchun ob'ektiv tarixiy va madaniy shart-sharoitlar mavjudligini aniqladi. Kasbiy-pedagogik faoliyatning mustaqil turi art-pedagogik faoliyat bo'lib, u kasbiy g'oya va maqsadlarni san'at vositasida amalga oshirishga qaratilgan pedagogik harakatlar majmui hisoblanadi. Art-pedagogik faoliyatning asosiy yo'nalishlari sifatida o'qituvchi tomonidan o'quv jarayoni ishtirokchilarining badiiy ijodini rag'batlantirish va tashkil etish, shuningdek, integratsiyalashgan holda ta'lim jarayonida axloqiy va estetik o'zaro ta'sir tizimini yaratishni ko'rib chiqish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1.Александрова, Е. А. Педагогическое сопровождение старшеклассников в процессе разработки и реализации индивидуальных образовательных траекторий : дис.... д-ра пед. наук / Е. А. Александрова. — Тюмень, 2006. - 375 с.

2.Алексеева, М. Ю. Развитие творческого мышления младших школьников средствами арт-терапии : на материале обучения иностранному языку : дис. ... канд. пед. наук / М. Ю. Алексеева. - Курск, 2007. - 240 с.

3.Аметова-Давыдовская, Л. А. Эмоциональный Ренессанс. Психолого-. педагогическая технология использования арт-терапии в системе художественного образования / Л. А. Аметова-Давыдовская. - Ярославль : Ремдер, 2005.-192 с.

4. Mirzaeva, D. (2023). TALABALARNING IJODIY QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISHDA ARTPEDAGOGIKANING AHAMIYATI. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.Uz), 38(38). извлечено от https://journal.buxdu.uz/index.php/journals_buxdu/article/view/10286

5.Мирзаева, Дилфуза. «Арт педагогикаси воситасида мактабгача таълим ташкилоти болалари ижодкорлигини ривожлантириш.» Общество и инновации 3.1/S (2022): 141-148.

6 Mirzaeva D. КОНЦЕПЦИЯ АРТ-ПЕДАГОГИЧЕСКОГО НАБЛЮДЕНИЯ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКЕ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz). – 2023. – Т. 38. – №. 38.

7. Мирзаева, Дилфуза. «Арт педагогикаси воситасида мактабгача таълим ташкилоти болалари ижодкорлигини ривожлантириш.» Общество и инновации 3.1/S (2022): 141-148.